

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA
EUROSYSTEM

FAKTORY KONKURENCIESCHOPNOSTI PODNIKOV: VÝSLEDKY PANELOVEJ ANALÝZY

TIBOR LALINSKY

NETECHNICKÉ
ZHRNUTIE

4/2013

© Národná banka Slovenska
www.nbs.sk
Imricha Karvaša 1
813 25 Bratislava

research@nbs.sk

December 2013

ISSN 1337-5830

Práca neprešla jazykovou úpravou.

Prezentované názory a výsledky v tejto štúdii sú názormi autora a nevyjadrujú oficiálne stanovisko Národnej banky Slovenska.

Všetky práva vyhradené.

Krátke časti textu, nie viac ako dva odseky, môžu byť citované bez predchádzajúceho súhlasu autorov, pokiaľ bude úplne uvedený zdroj.

Faktory konkurencieschopnosti podnikov: výsledky panelovej analýzy¹

Výskumná štúdia NBS

Tibor Lalinský²

Abstrakt

Štúdia spája výsledky dotazníkového prieskumu s individuálnymi podnikovými údajmi. Ekonometrická analýza založená na panelových odhadoch použitím GMM prístupu potvrdzuje štatisticky významný vplyv väčšiny najdôležitejších podnikových, odvetvových a makroúrovňových faktorov identifikovaných prieskumom. Avšak ich vplyv sa líši v závislosti od zvoleného indikátora konkurencieschopnosti. To naznačuje, že primerané opatrenia na podporu konkurencieschopnosti môžu závisieť od preferovanej definície konkurencieschopnosti. Medzi najvplyvnejšie faktory patria členstvo v EÚ, náklady na energie a rozvinutosť odberateľských odvetví. Konkurencieschopnosť bola meraná ukazovateľmi produktivity, ziskovosti, vývoznnej výkonnosti a trhového podielu.

JEL klasifikácia: D22, L25

Kľúčové slová: konkurencieschopnosť, kvalitatívne faktory, individuálne údaje, panelové odhady

Vol'ne prístupné na <http://www.nbs.sk/sk/publikacie/vyskumne-studie>

¹ Publikácia zohľadňuje cenné pripomienky dvoch anonymných recenzentov, ako aj účastníkov konferencie Bratislava Economic Meeting 2012, stretnutia výskumnej skupiny Compnet v ECB a výskumného seminára v NBS.

² Odbor výskumu, NBS, tibor.lalinsky@nbs.sk.

NETECHNICKÉ ZHRNUTIE

Hospodárska a dlhová kríza zintenzívnili diskusie na tému zdrojov a kľúčových faktorov konkurencieschopnosti, tak na úrovni krajín, ako aj na úrovni podnikov. Aktuálne otázky sa týkajú možnosti udržania si, resp. prípadného znovunadobudnutia konkurencieschopnosti, ale aj faktorov, ktoré formovali vývoj pred krízou a môžu naznačovať smer ďalšieho vývoja. Predložená štúdia sa najmä v súvislosti s časovou dostupnosťou potrebných údajov zaoberá tou druhou skupinou otázok, ktoré sa snažia odpovedať na otázky dlhodobej konkurencieschopnosti.

Hlavným cieľom je kvantitatívne overiť vplyv identifikovateľných vnútropodnikových, odvetvových a makroúrovňových faktorov na konkurencieschopnosť slovenských podnikov s dôrazom na výsledky prieskumu, ktorý NBS uskutočnila medzi TOP 200 podnikmi.

Štúdia prispieva do diskusie tým, že aplikuje nové poznatky na slovenské údaje. Využíva individuálne podnikové údaje zahŕňajúce množstvo finančných i nefinančných ukazovateľov za obdobie desiatich rokov. Spája ich s výsledkami dotazníkového prieskumu realizovaného na vzorke najvýznamnejších podnikov na Slovensku. Prednosťou použitého prieskumu je jeho orientácia na kvalitatívne vnútropodnikové faktory, ktoré nemožno vyčítať zo súvah alebo výkazov ziskov a strát skúmaných podnikov.

Skúmanie konkurencieschopnosti komplikuje skutočnosť, že konkurencieschopnosť nie je jednoznačne definovaný pojem. Na mikroúrovni ju najčastejšie meriame pomocou ukazovateľov produktivity, ziskovosti, vývozných výkonnosti, prípadne trhového podielu. Spoločným znakom týchto ukazovateľov je významná časová zotrvačnosť, t.j. že aktuálna hodnota tohto ukazovateľa do veľkej miery závisí od jeho hodnoty predchádzajúcim obdobím. Táto ich vlastnosť vyžaduje použitie náročnejších kvantitatívnych analytických metód pri hodnotení vplyvu možných určujúcich faktorov.

POUŽITÁ METÓDA A VSTUPNÉ ÚDAJE

Študujeme vzťah medzi indikátorom konkurencieschopnosti, jeho hodnotou v predchádzajúcom období, najdôležitejšou kvantitatívnou podnikovou premennou a viacerými kvalitatívnymi premennými. Vychádzajúc z predpokladu dynamického charakteru skúmaného vzťahu aplikujeme v súlade s literatúrou tzv. zovšeobecnenú metódu momentov (GMM).

Začíname s relatívne veľkým počtom kvantitatívnych a kvalitatívnych ukazovateľov. V prvej fáze identifikujeme najvýznamnejšie vzťahy medzi dostupnými ukazovateľmi konkurencieschopnosti, ich časovo posunutou hodnotou a vysvetľujúcou kvantitatívnou premennou. Získavame tak štyri kľúčové špecifikácie, jednu pre produktivitu, jednu pre ziskovosť, jednu pre vývoznú výkonnosť a jednu pre trhový podiel. V ďalšej fáze testujeme významnosť a vplyv všetkých dostupných kvalitatívnych faktorov.

Kvantitatívne údaje zo súvah a výkazov ziskov a strát a niektoré základné kvalitatívne údaje o skúmaných podnikoch pochádzajú z Databázy nefinančných spoločností publikovanej Trend analyses. Väčšina kvalitatívnych premenných reprezentujúcich najdôležitejšie faktory

konkurencieschopnosti pochádza z prieskumu. Doplňujúce kvalitatívne údaje sú prevzaté z Obchodného registra SR a údaje o makroekonomickom vývoji zo Štatistického úradu SR.

HLAVNÉ VÝSLEDKY

Výsledky regresnej analýzy založenej na údajoch za roky 2001 až 2009 naznačujú, že vývoj dostupných ukazovateľov konkurencieschopnosti závisí od odlišných kvantitatívnych a kvalitatívnych faktorov. Toto doteraz nie dostatočne diskutované zistenie možno aj relatívne jednoducho intuitívne zdôvodniť. Napríklad, vysoká vývozná výkonnosť nemusí nevyhnutne viesť k vyššej ziskovosti podniku (a naopak). Vysoká miera ziskovosti môže byť prirodzene dosiahnutá inými opatreniami ako vývozná výkonnosť.

Z analýzy vyplýva, že ziskovosť podniku reprezentovaná výnosnosťou aktív závisí predovšetkým od podielu podniku na domácom trhu. Z kvalitatívnych faktorov prevláda vplyv makroúrovňových faktorov. Náklady na energie majú negatívny vplyv, ale na druhej strane identifikujeme významnejšie pozitívne faktory ako členstvo Slovenska v EÚ a vnímanú stabilitu výmenného kurzu. Na odvetvovej úrovni je významný kladný vplyv kvality domácich dodávateľov a záporný vplyv rozvinutých odberateľských odvetví. Spomedzi vnútropodnikových faktorov je to najmä využívanie komunikačných technológií.

Produktivita a vývozná výkonnosť sú primárne závislé od nákladov práce v podniku. Dôležitými kvalitatívnymi faktormi sú členstvo Slovenska v EÚ, konkurenčná výhoda založená na efektívnosti, rozvinutosť odberateľských odvetví, kvalita manažmentu a efektívnosť vedenia. Na rozdiel od ziskovosti, významným doplňujúcim faktorom konkurencieschopnosti z pohľadu produktivity alebo vývozných konkurencieschopnosti je aj prítomnosť zahraničného manažéra vo vedení podniku. Posledný z analyzovaných ukazovateľov konkurencieschopnosti, t.j. veľkosť trhového podielu, závisí hlavne od nákladov na energie a náročnosti zákazníkov.

Vo všeobecnosti môžeme konštatovať, že väčšina najdôležitejších kvalitatívnych faktorov identifikovaných prieskumom má štatisticky významný vplyv na konkurencieschopnosť slovenských podnikov. Najčastejšie identifikovanými kvalitatívnymi faktormi sú členstvo Slovenska v EÚ, náklady na energie a rozvinutosť odberateľských odvetví. Treba si však uvedomiť, že všetky identifikované faktory vysvetľujú iba malú časť konkurencieschopnosti meranej produktivitou práce, vývoznou výkonnosťou alebo trhovým podielom. Vo všetkých troch prípadoch majú náklady práce, resp. podiel vývozu na tržbách a časovo posunutá hodnota vysvetľovaného ukazovateľa výrazne vyšší vplyv ako skúmané kvalitatívne faktory.

Dodatočným záverom štúdie je, že už pri príprave prieskumu na tému konkurencieschopnosti je vhodné mať vyjasnené, čo máme pod konkurencieschopnosťou na mysli. Uľahčí to nielen prípadnú následnú kvantitatívnu analýzu, ale aj formuláciu vhodných opatrení na podporu konkurencieschopnosti. Ako potvrdzujú naše výsledky, konkrétne ukazovatele konkurencieschopnosti sú formované rôznymi faktormi a optimálne odporúčania týkajúce sa zvýšenia konkurencieschopnosti sa tak môžu značne líšiť.

Tabuľka Hlavné faktory konkurencieschopnosti podnikov podľa skúmaných ukazovateľov

Výnosnosť aktív	Produktivita práce	Vývozná výkonnosť	Trhový podiel
Trhový podiel	Náklady práce v podniku	Náklady práce v podniku	Podiel vývozu na predaji
Náklady na energie	Členstvo v EÚ	Členstvo v EÚ	Korporátne vzťahy s inými podnikmi
Kvalita domácich dodávateľov	Prítomnosť zahraničného manažéra	Rozvinutosť odberateľských odvetví	Náročnosť zákazníkov
Členstvo v EÚ	Kvalita manažmentu	Efektívne vedenie	Náklady na energie
Rozvinutosť odberateľských odvetví	Konkurenčná výhoda založená na efektívnosti	Prítomnosť zahraničného manažéra	
Stabilita výmenného kurzu		Kvalita telekomunikačnej infraštruktúry	
Využívanie komunikačných technológií			
Redukcia nákladov alebo cien			

Zdroj: vlastné odhady.

Poznámka: tabuľka znázorňuje štatisticky významné faktory, ktorých vplyv bol odhadnutý zovšeobecnenou metódou momentov (GMM).